

Øyvind Pålshaugens *Passasjer*

//

//]]]]> //]]>

BOKOMTALE: *Passasjer* er en modig og viktig bok. Og den gjør godt for offentlighet og intellektuelt klima. Slike lovord gir jeg gjerne, til tross for bokens noe overspilte muntlige sjargong og enkelte tematiske blindflekker.

Av Robin Haug

I denne boken introduserer Øyvind Pålshaugen oss nemlig for Jacques Derrida (1930–2004) – den verdensberømte filosofen som her i landet ble, og forblir, gjenstand for sær sensur.

Filosofiens utførelse

Passasjer består av seks vitenskapskritiske studier over spørsmålet om filosofiens konkrete utførelse, altså via skrivehandlinger. Boktittelen er begrunnet gjennom et uttrykkelig fokus på konkrete tekstpassasjer, som en motsetning til innføringsbokens mer generelle utlegninger av teoretiske posisjoner. Man kan dermed si at *Passasjer* er skrevet i opposisjon til den dominerende

tendensen hvor man betrakter forfattere av filosofiske og vitenskapelige arbeider som representanter for bestemte teoretiske posisjoner.

Inngående studier av tekstpassasjer hos Derrida, Platon og Aristoteles skal altså gjøre Pålshaugen i stand til å vise hvordan *posisjonens* tenkning hviler på bestemte metafysiske forutsetninger som, strukturelt sett, umulig kan innfris. Men som ikke desto mindre stadig er operative innenfor så vel sunn fornuft og dagligtale som filosofiske og vitenskapelige diskurser.

Kritisk prosjekt

Passasjer er således et kritisk prosjekt: Pålshaugen søker å oppløse, eller kanskje snarere rive ned, illusoriske forestillinger om filosofien og vitenskapens natur. Han passerer således nøye utvalgte tekstavsnitt hvor Derrida utarbeider strukturelle implikasjoner og konsekvenser av Husserls transcendentalfilosofiske påvisning av skriften som filosofien og vitenskapens selve *sine qua non* – skriften som ureduserbar og nødvendig betingelse for produksjon av ideal objektivitet.

//

//]]]]> //]]>

Her er skriften nemlig ikke en blott historisk eventualitet, reduserbar til et ytre, sekundært og empirisk hjelpeapparat forføyelig til disposisjon for tanke og tale. Denne forestillingen om skriften som noe ytre, empirisk, og sekundært er en arv fra Aristoteles og Platon, som fortsatt produserer effektiv virkningshistorie – innenfor academia så vel som i dagligtalen.

For Derrida representerer Husserls transcendentalfenomenologi den hittil mest sofistikerte og subtile form for metafysikk, nettopp også i måten Husserl selv behandlet skriftens forhold til ideal objektivitet, filosofi, vitenskap eller meningsproduksjon generelt. Derrida er spesielt interessert i den sene Husserls mer varsomme håndtering av skriften som ureduserbart vilkår for produksjon av ideal objektivitet generelt.

Skriften / tanken

Derrida demonstrerer hvordan transcendentalfenomenologien hos Husserl nærmest tvinges til å erkjenne skriften som intern for så vel tanke som tale: Tanke og tale er strukturert av skriften på måter som det altså skulle ta nærmere 2500 år å komme til solid, ugjendrivelig erkjennelse av. Her formerlig øser Pålshaugen ut de poengene han kan finne for sine tanker om filosofiens utførelse.

For Derrida, og for Pålshaugen, er skriftens betingelser nemlig ikke mindre virksomme for tanken og talen. Det er betingelser som gjør at tankens drøm om å utgjøre et ubestikkelig origo oppløses som skinn. Skriften er en type ureduserbar *a priori intern kontekst*, hvis bestemmelser og innhold aldri kan satureres. Like fullt virker skriften *i* tanken.

Bryter med angloamerikanismen

Når Pålshaugen ønsker å vise, gjennom forskjellige filosofiske passasjers eksemplariske makt, at Derrida bidrar til en kritisk problematisering av vilkårene for filosofi og vitenskap, er dette noe som simpelthen skal applauderes.

//]]]]> //]]>

Og det spesielt med tanke på det norske intellektuelle miljøets nærmest mekaniske refleks til angloamerikanisme – en fagpolitisk strategi som forøvrig ikke kan beskrives som annet enn skjeløyd. Det norske språk trenger utvilsomt flere slike stringent faglige behandlinger av Derrida – og andre skribenter som kan utfordre en selvgod angloamerikanisme som altfor lenge har fått dominere språket vårt .

For her behandler Pålshaugen en filosof som i norsk akademia regelbundet blir neglisjert, latterliggjort, demonisert og så videre. Han føyer seg derfor inn i en liten gruppe av norske intellektuelle som nettopp utøver større lydhørhet overfor filosofer som Derrida. Her kunne vi nevne Eivind Røssaak, Karin Gundersen, Arild Utaker, Ingebjørg Seip og Espen Skjei.

Pålshaugens språk er velformulert og rikt, og det gir en ganske lettlest innføring i dekonstruktive lese- og skrivemåter. Ikke desto mindre får en følelsen av at Pålshaugens muntlige sjargong er overspilt. I den grad denne tar overhånd, mister leseren også noe av kontakten med det sakssvarende i *Passasjer*; motsatt en populær fetisj, vil en muntliggjørelse av det skriftlige språket ofte vanskeliggjøre lesningen.

Uklart nedslagsfelt

Avslutningsvis vil jeg påpeke to forhold som, hvis de hadde vært tematisert, utvilsomt hadde ytt *Passasjer* rettferdighet. Studiene vi presenteres for hevdes nemlig å ha relevans for filosofi og vitenskap generelt.

Selv om boken skal fokusere på konkrete eksempler på utførelse i filosofi, er det likevel berettiget å spørre om hva slags vitenskap studiene her har relevans for. Mener han virkelig vitenskap generelt?

I en parentetisk bemerkning halvveis inn i *Passasjer* får vi vite at det dreier seg om humaniora og samfunnsvitenskapene generelt. Men ingen nærmere forklaring. Man kunne derfor ønske seg en nærmere avklaring av hvordan Pålshaugens språkkritiske studier gjør seg gjeldende i humaniora og samfunnsvitenskapene. Forfatterens egen redegjørelse for hovedproblematikken gjør faktisk krav på dette.

Dessuten kan man spørre seg, selv om også dette må plasseres i uvissheten: Hva er det ved naturvitenskapene som gir dem immunitet mot dekonstruktive, språkkritiske studier og påfølgende erkjennelser? Er ikke naturvitenskapene også berørt av de mange nye perspektiver på erkjennelse, erfaring, sannhet og meningsproduksjon som Derrida har gitt oss? Forhåpentlig vil vi i det kommende se bokutgivelser som belyser disse og relaterte spørsmål.

